

פרשת תזריע

(ע"פ הרב יוחנן צווייג)

"פָּדַד יִשָּׁב, מִחוּץ לַמִּחָנָה מוֹשְׁבֹו". (ויקרא, יג: מו)

התורה מלמדת אותנו שהמצורע חייב להישאר בבדידות, רחוק מכל קשר אנושי. הגמרא מסבירה גם למה. המצורע הואשם בהתנהגות לא חברתית, ולכן מפרידים אותו מהחברה. (זבחים, דף פח; ערכים, דף טז). עם זאת, רש"י מציין שהכהן אינו מכריז על חתן בימי שבע הברכות שלו, שהוא מצורע (ויקרא, יג: יד). מדוע נאפשר לחתן לפתוח ביחסים עם אשתו, טרם שהוא נרפא מהתנהגות, שללא ספק, תפריע ליחסים האלה?

התנהגות בלתי חברתית מופגנת על ידי אדם שאינו מרוצה מעצמו. כשחוסר השמחה של אדם נובע מההרגשה שהוא אינו מוערך על ידי החברה, הוא נוטה להיות מדוכא, והדבר מוביל לעיתים קרובות להתנהגות אנטי חברתית. במשך שבעת ימי השמחה שאחרי החתונה, מוענק לחתן המעמד הרם של מלך. השמחה שהוא חש מהטיפול המיוחד עוזרת להעלים כל התנהגות לא חברתית שבזמנים רגילים הוא היה נוטה להפגין. קיימת אפילו אפשרות, שהאוסר שהוא חש עשוי לשנות את התנהגותו ולהפוך את אישיותו.

לכן, התורה מורה לכהן לא לקבוע שהחתן טמא, בכל שבעת ימי השמחה, כי נטייתו המוקדמת להתנהגות אנטי חברתית לא מהווה שום איום ליחס שלו כלפי אשתו; להיפך, הוא אפילו עשוי להירפא בפסגת שבעת הימים.

==_==_

"וְטָמְאוּ הַכֹּהֵן צָרַעַת הָאֵל" (ויקרא, יג: ח)

רש"י מצטט חז"ל הקובעים שהצרעת מהווה עונש לחטא לשון הרע. כמו לכל העונשים שהקב"ה שולח, קיים כלל שהעונש הוא מַעֲנֵן של החטא. אם כן, באיזו אופן משתקף חטא לשון הרע, בצרעת? בנוסף, אחד המאפיינים של הלשון הרע הוא, שהאינפורמציה שהוא מוביל הינה אמת. מדוע מחשיבה התורה את לשון הרע לפשע כה מרושע, אם כל מהותו היא חשיפת האמת? מדוע תבקש התורה למנוע את הפצת האמת?

כל מי שמתמצא באמצעי התקשורת העכשוויים יכול להעיד על העובדה שהאמת לא תמיד משקפת את המציאות. קליפ של חמש עשרה שניות בטלוויזיה יוכל לתעד תקרית שקרה במציאות. אולם, אם הקליפ הזה הוא הקשר הבלעדי של הצופה לתקרית, יוכל להיות לו הבחנה מעוותת של מציאות המצב.

לשון הרע מתמקד בתכונות השליליות של הפרט. על אף שהתכונות האלה מהוות רק חלק קטן ממכלול התכונות של האדם, בעל הלשון הרע מייצר תחושה שאלו כל הראליה של הפרט, וזהו סטייה מהאמת. כל מי ששמע את הלשון הרע, משייך מיד את האדם שעליו דובר למידע השלילי, ומתעלם מהתכונות האחרות החיוביות שלו.

התופעה הזאת בולטת בצרעת. למרות שהאדם מוצא כתם קטן בגופו, הדבר מספיק כדי לטמא רוחנית את גופו כולו. ולכן חטאו של בעל הלשון הרע משתקף בעונשו. הוא עיקם את האמת, כשהוא יצר מציאות כוזבת, שהגבירה פגם קטן למימד שהוא מיצג את האדם כולו.

==--==

הגמרא מורה שכל אחד מבגדי הכהנים מכפר על עברה מסוימת. באשר למעיל, שעליו קשורים פעמונים, התורה כותבת, "וְהָיָה עַל אֶהְרֹן לְשָׁרֵת, וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבָאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי ה'". הגמרא מציינת שהמעיל כיפר על לשון הרע: "דבר שבקול [המעיל] ויכפר על קול הרע" (גמרא זבחים, פח:). ברעיון דומה, רש"י מצטט את הגמרא, שמסבירה את השימוש בציפורים בתהליך טהרת המצורע בצורה הבאה: "לפי שהנגעים באים על לשון הרע, שהוא מעשה פטופטי דברים, לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים, שמפטפטין תמיד בצפצוף קול (ערכין טז) " (רש"י, ויקרא, יד: ד). מדוע מתואר חטא לשון הרע כחטא הקול? האם חייבים לשים את הדגש על רמת הדציבלים של העברה, ולא על תוכנה?

הרמב"ם פוסק שמי שמקשיב ללשון הרע, אשם יותר ממי שאומר אותו: "וְעוֹד אָמְרוּ חֲכָמִים: שְׁלֹשָׁה לְשׁוֹן הָרַע הוֹרְגָת: הָאוֹמֵרוֹ. וְהַמִּקְבְּלוֹ. וְזֶה שְׁאוֹמֵר עָלָיו. וְהַמִּקְבְּלוֹ יוֹתֵר מִן הָאוֹמֵרוֹ". (יד החזקה, הלכות דעות, ז: ג). מדוע?

כדי לענות לשאלות האלה, עלינו להתבונן ראשונה במניעיו של בעל הלשון הרע. לכל אחד צורך עמוק להצדיק את קיומו. שתי הדרכים בהם אנשים מנסים למלא את הצורך הזה הם, או פנימית, על ידי זה שהם מגשימים את הפוטנציאל שלהם, או על ידי שהם מדכאים אחרים, והדבר מעניק להם הרגשה מסולפת של עליונות. בעל הלשון הרע אינו אומד את עצמו ביכולותיו הוא, אלא ביחסיו לאחרים. לכן, כדי לאשר את עצמו בעיני הקהל, הוא חייב לדכא אחרים. לשון הרע אינו כל כך התקפה אישית על יחיד מסוים, אלא הצורך לבעל הלשון הרע להוכיח את עצמו. הוא זקוק שישמעו אותו. לכן מתארת הגמרא את הלשון הרע כחטא של קול. חשוב לקורבן לשון הרע לתפוס מהו הכח המניע את הלשון הרע. הדבר ייתן סיכוי גדול יותר להתפייסות. הוא חייב להבין שהוא רק במקרה האמצעי שדרכו בעל הלשון הרע ממקם את עצמו.

כשאדם מודד את עצמו ביחס לאחרים, הוא זקוק לפורום שבו המילים שלו יתקבלו, כי אם אין מי שיקשיב לו, הוא לא יוכל להשיג את הרגשת העליונות שהוא מחפש. לכן, האדם המקשיב

עובר עבירה עוד יותר גבוהה מאשר המדבר, כי הוא מספק את הפורום בו בעל הלשון הרע יכול להוכיח את עצמו.

המחלה למודד את עצמנו ביחס לאחרים התפשטה בכל החברה בת זמננו. תחרות הפכה לדרך היחידה, בה ניתן למודד את עצמנו. זהו כלי הרסני בצורה קיצונית, כי הוא מעלים את היכולת למדוד את עצמנו, במה שאנחנו באמת. אין הדגשה על מילוי הפוטנציאל שלנו, כי הגמול נקצב בהתבסס על ההצלחה המדודה של הנצחון על השני, במקום המידה בה הגשמנו את יכולותינו.

בשבוע שעבר כבר כתבנו אודות המכה הרוחנית-גשמית ששמה צרעת. הצרעת הכתובה בתורה הינה שינוי בצבע המופיע בצורות שונות על עור האדם, על השיער, על הבגדים ואפילו על קירות הבית. האדם הנגוע חייב לסבול תהליך מסובך של היטהרות, כדי שיוכל לחזור לתוך הקהל. כפי שאמרנו, התלמוד מודיע שהצרעת היא עונש מאת ה' למי שמדבר לשון הרע ורכילות. הגמרא במסכת ערכין טז: מוסיפה: "מה נשתנה מצורע שאמרה תורה: בדד יֵשֵׁב, מחוץ למחנה מושבו? הוא הבדיל בין איש לאשתו, בין איש לרעהו, לפיכך אמרה תורה: בדד יֵשֵׁב וגו'".

רש"י והרמב"ן מסבירים שהצורה הראשונית של הצרעת אינה נוגעת בבני אדם. ברחמי הרבים, ה' מכה בתחילה בעצמים דוממים השייכים לחוטא. שינוי הצבע מופיע בראשונה על קירות הבית. בעל הבית חייב להסיר ולהשמיד את האבנים הנגועות. אם הדבר לא הצליח כקריאת התעוררות, והאדם ממשיך בפעילויותיו המרושעות, הנגע מגיע לבגדיו. אם הדבר לא עזר, בשרו משתנה, מופיעים נגעים לבנים, המאלצים אותו לעזוב את המחנה הישראלי עד שהנגעים דועכים והכהן מכריז שהוא זכאי לחזור למחנה.

רש"י אומר שהשלב הראשון – צרעת הבית - הוא בפועל ברכה סמויה. צרעת הבית יכולה להביא עושר לבעל הבית. כשבני ישראל התקרבו לארץ כנען, תושביה דמיינו לעצמם שיום אחד הם יכבשו בחזרה את הארץ ויחזרו לבתיהם, ולכן הם החביאו את כל כספם וזהבם בתוך קירות בתיהם. מי שמסיר את האבנים של הבית הנגוע, ימצא את האוצרות החבויים שהשאירו אחריהם הכנענים הבורחים.

מוזר! מדוע תעורר האזהרה הראשונה לצרעת רושם של ניצחון? איזה מסר שולח הקב"ה בראשונה לעברייך כשהוא מתגמל את עבירותיו במטמון של זהב. איזו משמעות רוחנית נרכשת על ידי התגלית הגשמית?

בתום מלחמת העולם השנייה, ביקר הגאון הגדול והמבריק, הרב אליעזר סילבר, במחנות היהודים העקורים ברחבי גרמניה ופולין, ועזר לאלפי ניצולים שחיכו למצוא בית קבוע. יום אחד, בעודו מחלק סידורים ותשמישי קדושה, יהודי אחד סירב בצורה החלטית לקבל דבר באומרו:

" אחרי שראיתי את מצבם של היהודים במחנות, אינני רוצה שום קשר עם הדת! "

הרב סילבר ביקש שיסביר לו בדיוק מה הביא אותו לסטות משמירת המצוות.

"ראיתי יהודי שהיה לו סידור תפילה, אבל הוא נתן לחבריו להשתמש בסידור, רק כנגד מנת הלחם היומית שלהם. תאר לעצמך, " הוא גיחך בלעג " יהודי המוכר את הזכות להתפלל תמורת לחם!"

" וכמה לקוחות היו לו?" התעניין הרב סילבר.

"הרבה יותר מדי!" התפרץ האיש.

הרב סילבר הניח את ידו סביב האיש והסביר לו בעדינות: "מדוע אתה מתרכז על היהודי הרע שמכר את הזכות להתפלל? מדוע אינך מסתכל על היהודים הטובים הרבים שהיו מוכנים לוותר על מנתם ולרעוב, אך ורק כדי להתפלל? האם אין זה הלקח שאתה חייב לקחת?"

יתכן שברחמיו, ה' שולח לרכלן הרבה יותר מאשר שיטה מהירה להתעשר. הוא מורה למשמיצן בפעם הראשונה להתבונן בצורה קצת יותר עמוקה על החיים. מבחון, הוא יכול לראות את הקירות המלוכלכים של בית כנעני לשעבר. חפור מעט עמוק יותר, ותמצא זהב בתוך הקירות. בפעם הבא, כשתסתכל על מישוהו רק בצורה שטחית, - חשוב. חפור עמוק יותר. קיים בהחלט זהב מתחת פני השטח. לפעמים, עליך לשבור את הקירות כדי למצוא את הזהב שלא היית מאמין אי פעם שהוא קיים...